

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ: РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА ПРОТИ УКРАЇНИ (2014 – 2022)

У статті досліджено роль інформаційної війни як ключового елементу гібридної агресії росії проти України в 2014 – 2022 рр. Проаналізовано головні наративи пропаганди, канали поширення (телебачення, інтернет, соцмережі) та методи дезінформації в період АТО, ООС до широкомасштабного вторгнення 2022 року. Визначено еволюцію інформаційно-психологічних операцій і їхній вплив на українське суспільство та міжнародну аудиторію. Окреслено механізми контрпропаганди та наголошено на значенні стратегічних комунікацій і медіаграмотності. Надано рекомендації щодо підвищення інформаційної стійкості суспільства, зокрема.

Ключові слова: інформаційно-психологічний вплив; російська пропаганда; російсько-Українська війна; дезінформація.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема російської інформаційної агресії проти України є надзвичайно актуальною для нашої держави, особливо в умовах війни, яку росія веде проти України з 2014 р. Інформаційна війна стала одним із ключових інструментів гібридної агресії російської федерації. Кремль через пропаганду намагається підривати суверенітет та територіальну цілісність України, руйнувати єдність українського суспільства, посяяти недовіру до державних інституцій і західних союзників. Російська пропаганда відкрито дискредитує українську владу, змальовуючи події Революції Гідності та війни на Донбасі як «переворот» і «громадянський конфлікт», а нову українську владу таврує як «фашистську хунту». Одночасно російські медіа подають інформацію про нібито хаос і кризу в Україні, розповсюджують фейки про «масові безлади» і «бандерівців, які вбивають російськомовних громадян». Таким чином, інформаційна агресія росії є складовою її воєнної стратегії з 2014 р., покликаною виправдати військову інтервенцію та легітимувати дії кремля в очах власного населення і міжнародної спільноти.

Російська інформаційна війна також становить загрозу для європейської безпеки та міжнародного правопорядку, адже спрямована на підрив партнерства між Україною та Західним світом.

Харук Андрій Іванович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Харук А. І., 2025.

В умовах глобалізованого інформаційного простору кремлівська пропаганда виходить далеко за межі регіонального конфлікту і намагається впливати на громадську думку в ЄС та США, просуваючи антиукраїнські та антизахідні наративи. Це підтверджує, що інформаційне протистояння є невід’ємним фронтом російсько-Української війни. З огляду на це, наукове вивчення російської пропаганди 2014 – 2022 рр. є вкрай важливим і має практичне значення для забезпечення інформаційної безпеки України.

Аналіз актуальних досліджень. Питання російської пропаганди та інформаційної війни проти України досліджували багато науковців і експертів. З’явився значний масив літератури, що висвітлює різні аспекти цієї проблематики. Зокрема, у статті Ділай А. (2019) «Війна за Україну: від інформаційних операцій до прямого вторгнення» розглянуто інформаційні операції як підготовчий етап гібридної агресії РФ, висвітлено стратегії та тактики впливу на свідомість населення та проблемні питання протидії з боку України. Особливо наголошено на переході від контекстуальної дезінформації до масштабних інформаційних атак, що супроводжувалися координацією медіа та психологічних засобів.

Р. Додонова у монографії (2017) дослідила феномен гібридної агресії та місце інформаційно-психологічних операцій у ній. Глибоку теоретичну базу заклав Г. Почепцов (2013), який ще до війни описав явище «сміслових війн» – боротьби за нав’язування вигідної інтерпретації подій.

Українські фахівці з безпеки підготували низку аналітичних звітів; зокрема, укладено «Білу книгу спеціальних інформаційних операцій проти України 2014–2018», де систематизовано приклади російських пропагандистських фейків перших років війни. Ця «біла книга» під загальною редакцією Д. Золотухіна (2018) фактично задокументувала методи та кейси ворожої дезінформації, спрямованої на підрив територіальної цілісності України.

Монографія «Воєнні аспекти протидії «гібридній» агресії: досвід України» за загальною редакцією А. М. Сиротенка (Київ, 2020, 176 с.) є ґрунтовним дослідженням практичних і теоретичних засад оборони від гібридних загроз, що поєднують традиційні військові методи з інформаційно-психологічними, кібернетичними та економічними операціями. Авторський колектив – фахівці Національного університету оборони України імені Івана Черняховського – аналізує досвід ЗСУ та силових структур у забезпеченні безпеки під час АТО й ООС, розглядає структуру й організацію

комплексних заходів з виявлення і нейтралізації гібридних атак, а також окреслює ключові уроки, що можуть бути застосовані для подальшого удосконалення оборонних стратегій.

Слід зазначити, що феномен російської інформаційної агресії досліджують не лише в Україні, а й за кордоном. Західні аналітичні центри (Stratcom, Atlantic Council тощо) і науковці (напр. Р. Фіннін, Т. Грант (2015), А. Яйтнер (2018) та ін.) вивчали російську стратегію «інформаційної зброї», наголошуючи, що кремль використовує інформацію як зброю масового ураження для досягнення своїх геополітичних цілей. За оцінкою дослідників, російська пропаганда формує в масовій аудиторії «потрібну» картину світу – зокрема міф про «російський мир» («русский мир») та виправдання агресивної політики рф. Водночас слід зазначити, що попри значну кількість праць окремі аспекти залишаються недостатньо вивченими. Більшість досліджень охоплюють період початку війни (2014 – 2018) і частково подальші роки, але ескалація 2022 року внесла нові пропагандистські виклики. Отже, необхідне комплексне дослідження еволюції російської інформаційної кампанії проти України у 2014 – 2022 рр., щоб виявити її тенденції та виробити ефективні механізми протидії дезінформації.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є проаналізувати інформаційну війну як інструмент гібридної агресії росії проти України в період 2014 – 2022 рр. Завдання дослідження включають: визначення основних принципів та засобів російської пропаганди, виявлення ключових пропагандистських наративів та інформаційно-психологічних операцій, оцінка їхнього впливу на українське суспільство та міжнародну громадську думку, а також окреслення тенденцій розвитку пропагандистської кампанії і напрацювання рекомендацій щодо протидії дезінформації.

Виклад основного матеріалу. Російсько-Українська війна, що триває з 2014 р., часто характеризується як гібридна війна, оскільки поєднує військові дії з широким арсеналом невійськових засобів, у тому числі інформаційно-психологічних впливів. Російське керівництво фактично реалізувало на практиці «доктрину Герасімова» (<https://warn-erasmus.eu/ua/glossary/doktrina-gerasimova-rosijska-vijna-novogo-pokolinnya/>), згідно з якою інформаційна боротьба набуває значення, співставного з бойовими діями. З перших днів агресії проти України кремль розгорнув масштабну пропагандистську кампанію на підтримку своїх військових та

політичних цілей, російська пропаганда сформулювала головну тезу: війна на Донбасі – це начебто «внутрішній конфлікт» українців, а росія – непричетний «миротворець». Цей міф став наріжним каменем інформаційної стратегії рф.

Для ілюстрації, у липні 2014 р. на російському «Першому каналі» показали сюжет про нібито «розп'ятого хлопчика» – дитину, яку буцімто стратили українські військові в Слов'янську (<https://informator.ua/uk/rozip-yatyy-hlopchik-ta-pobita-divchinka-yak-rosiyska-propaganda-vikoristovuye-ukrajinskih-ditey>). Насправді цей «факт» виявився цілком вигаданим, але сюжет викликав сильний емоційний резонанс і ненависть до українців серед російської аудиторії. Як зазначає Д. Золотухін, російські пропагандисти розробляли спеціальні інформаційні операції, спрямовані на дискредитацію України та її війська, розраховані на різні аудиторії – росіян, проросійськи налаштованих мешканців України та міжнародну спільноту. Ефект цих кампаній посилювався використанням візуальних маніпуляцій: поширювалися зворушливі або шокуючі зображення, що мали викликати емоції. Приміром, пропаганда тиражувала фото маленького хлопчика, що прийшов на могилу матері, яка загинула від обстрілу, дівчинки серед руїн, видаючи її за дитину з Донбасу, яка втратила батьків від українського обстрілу – пізніше з'ясувалося, що світлина зроблена в Сирії і не має стосунку до України (<https://www.stopfake.org/uk/fotofej-k-ditina-donbasu-na-mogili-materi/>). Такі вкиди, розраховані на довірливу аудиторію, створювали потрібну кремлю атмосферу ненависті та страху.

Починаючи з 2013 р., Москва наполегливо впроваджує в міжнародний інформаційний простір конспірологічний наратив про нібито зв'язок України з ІДІЛ. Російські спецслужби поширюють історії про те, нібито колишні джихадисти, які воювали в лавах «Ісламської держави», знайшли притулок в Україні та брали участь у бойових діях на Донбасі в складі добровольчих батальйонів. Найтривалішою й найрезонанснішою «спецоперацією» Кремля стало серпневе розгортання 2017 р. масштабної медійної кампанії для фіксації в іноземних ЗМІ інформації про нібито існування таборів підготовки джихадистів на українській території. Ця акція не обмежилася одноразовим випуском фейкових матеріалів, а передбачала скоординовану низку заходів, що розпочалися ще 24 грудня 2015 р. – саме в той день, коли в окупованому Криму

було проголошено створення «програми протидії екстремізму» (Золотухін, 2018:14).

Російські спецслужби цілеспрямовано намагалися пов'язати бійців українського «Азова» з терористами ІДІЛ: ще 4 січня 2016 р. Vesti.Ru із посиланням на «КіберБеркут» заявило, що в лавах «Азова» служать колишні джихадисти, нібито викриті через фото й відео з нашивками «Азова» та символікою ІДІЛ. Цей фейк поширили провідні російські медіа, поки журналісти ВВС не встановили реальне місце зйомок – колишній цех заводу «Ізоляція» в Донецьку – та довели постановочний характер кадрів. Подібні інформаційні спецоперації, а також вигадані «конфлікти» між «Азовом» і батальйоном Дудаєва (оголошені «розвідкою ДНР» у травні 2017 р.) мали на меті підірвати авторитет добровольчих підрозділів України й представити їх як прикриття для ісламських бойовиків (Золотухін, 2018:37).

Російські пропагандисти використовували фейки про обстріл мирних мешканців українською армією не лише для нагнітання страху та дискредитації ЗСУ, а й для приховування власних терористичних атак. Зокрема, після трагедії 13 січня 2015 р., коли «Гради» бойовиків влучили в рейсовий автобус біля Волновахи (13 загиблих, 18 поранених), рф миттєво звинуватила Україну в обстрілі: «групи “НОВОРОССИЯ Первый оперативный”» заявили про «знищення карателями» блокпоста, а низка топ-ЗМІ (vesti.ru, tvzvezda.ru) поширила цю брехню. Водночас відео і фото з місця події, а також свідчення Генштабу та журналістів ВВС довели – саме бойовики «ДНР» влаштували обстріл, щоб спровокувати контрудар і дискредитувати ЗСУ. Навіть «свідчення» нібито постраждалих у сюжеті «Россия 1» виявилися постановкою: коментатори не були пораненими, а з'явилися в студії заздалегідь підготовленими, що ще раз підкреслює масштаб і цинізм російської дезінформації (https://espreso.tv/news/2015/01/13/avtobus_z_cyvilnymy_pid_volnovakhoyu_rozstrilyaly_zadlya_rosiyskykh_zhurnalistiv).

Ще одним провідним наративом стало звинувачення Заходу у розпалюванні війни в Україні. Російські медіа систематично просували тезу, що за подіями в Україні «стоять» Сполучені Штати та НАТО, які буцімто «керують маріонетковою київською хунтою». Будь-яку підтримку України з боку Заходу – фінансову, військову, дипломатичну – кремлівська пропаганда трактувала як

доказ антиросійської змови. Наприклад, на російських ток-шоу звучали звинувачення на адресу Вашингтона у організації Майдану та подальшого конфлікту на Донбасі. Одночасно українців лякали образом «зовнішнього управління»: мовляв, Україна втратила суверенітет і перетворена на плацдарм Заходу проти росії. Ці меседжі були покликані як виправдати агресію (як «відсіч» Заходу), так і підірвати підтримку України західними суспільствами.

Для досягнення інформаційного впливу росія задіяла потужний медіаресурсний потенціал. Російське телебачення стало основним засобом інформаційного забезпечення війни проти України. Федеральні телеканали рф (Перший, Росія-1, НТВ та інші) через новини та політичні шоу цілодобово трансливали пропагандистські меседжі про Україну. Важливо, що сигнал цих каналів був доступний не лише в рф, а й на значній частині території України (особливо прикордонних районів і окупованих територій) та у світі через супутник. Окремо слід виділити такі глобально орієнтовані рупори, як Russia Today (RT), Sputnik, агентство «РИА Новости» тощо. Вони стали інструментом впливу на іноземну аудиторію. Згідно з даними, на які посилається М. Шустер (2015), телеканал RT охоплював аудиторію близько 700 мільйонів глядачів у понад 100 країнах світу. Навіть у деяких західних країнах значна частина глядачів сприймала подачу RT як об'єктивну. Таким чином, кремлівська пропаганда змогла знайти шлях до міжнародного інформаційного простору, маскуючись під альтернативну точку зору і використовуючи гасла свободи слова (Веселова, 2020:413).

Іноді кремлівські фейки набували відверто абсурдного вигляду. Так уже в серпні 2014 року Д. Золотухін для Інформаційно-аналітичного центру РНБО записав відеодоказ, у якому спікер АТО А. Лисенко продемонстрував на платформі Українського Кризового Медіа Центру, як телеканал «Звезда» (який на 100% належить міноборони рф) сфальсифікував сюжет про нібито обстріл Макіївки українською армією за допомогою ракетного комплексу «Точка-У». Це яскравий приклад того, як російська пропаганда навмисно конструює неправдиві повідомлення, аби дискредитувати ЗСУ та налякати міжнародну спільноту (Золотухін, 2018:53).

Ще до війни значна частка контенту українських телеканалів формувалася із російського продукту (серіали, новинний контент тощо). Після 2014 р. Кремль спирався на мережу телеканалів,

підконтрольних лояльним олігархам. Канали «112 Україна», NewsOne, ZIK, «Наш» належали особам, наближеним до в. путіна (в. медведчук, є. мураєв та ін.) і активно ретранслювали проросійські наративи. Через них просувалися тези про «громадянську війну», «неонацизм в Києві», необхідність дружби з росією всупереч «заокеанським кураторам» тощо. Лише в 2021 р. українська влада запровадила санкції і припинила мовлення основних з цих каналів як таких, що загрожують інформаційній безпеці.

Окремою складовою стали спеціальні інформаційні ресурси та інтернет-проекти, підконтрольні рф. Йдеться про численні сайти «новин» і блоги, створені для поширення потрібних москві тез. Наприклад, у 2014–2015 рр. з'явилися сайти на кшталт «Новороссия», «Русская весна» та ін., які публікували фальшиві новини з зони АТО, зображаючи бойовиків «ДНР/ЛНР» героями, а українських військових – злочинцями. Такі ресурси часто адмініструвалися з території рф, але маскувалися під «голос народу Донбасу». Додамо також роль офіційних осіб і лідерів думок: Росія задіяла дипломатів, політиків, а також західних ультраправих/ультралівих активістів як ретрансляторів своєї дезінформації. Наприклад, кремлівські тези озвучували на міжнародній арені постійний представник рф при ООН В. Чуркін (у 2014–2017 рр.), російські депутати, а серед іноземців – політики, запрошені на оплачені форуми або телеканали RT як «експерти».

Не менш важливим фронтом стали соціальні мережі. Сучасні дослідження підтверджують, що соцмережі є дієвим інструментом інформаційної війни. Росія з перших днів активно використовувала платформи «ВКонтакте» та «Одноклассники», популярні в Україні, для інформаційно-психологічного впливу. Створювалися тисячі фейкових акаунтів і груп, які координовано поширювали проросійський контент – «вкиди» про вигадані злочини української армії, теорії змови, заклики до сепаратизму. Ситуація дещо змінилася після того, як у 2017 р. указом Президента України було запроваджено санкції, що заблокували в Україні доступ до «ВКонтакте» та інших російських соціальних мереж. Поступовий відхід українських користувачів з «ВКонтакте» змусив проросійські інформаційні кампанії зміститися на платформи Facebook та Instagram. Вже у 2019–2021 рр. спостерігалось стрімке зростання аудиторії Facebook в Україні, і водночас – збільшення обсягів проросійського контенту там. Кремлівська пропаганда пристосувалася до нових умов: масово створювалися фейкові

сторінки у Facebook, часто під виглядом українських патріотичних спільнот, які насправді поширювали антиукраїнські меседжі (наприклад, сіяли зневіру у владі, паніку щодо економіки тощо). Характерною ознакою такого проросійського контенту є поєднання антиукраїнських настроїв, радикальної лексики, надмірної емоційності та ностальгії за радянським минулим. Хоча подібну пропаганду можна розпізнати за стилем, вона залишається небезпечною, бо впливає на свідомість мас і може розмивати національну ідентичність, створюючи підґрунтя для деструктивних явищ (сепаратизму, колабораціонізму) (Бадер & Вовк, 2024).

За оцінками, які наводяться у джерелах, росія витрачає колосальні кошти на ведення інформаційної війни. Наприклад, лише у 2015 р. бюджет федеральної програми «Інформаційне суспільство» та інших пропагандистських проєктів склав близько 44,7 млрд рублів, а фінансування телеканалу Russia Today було збільшено на 41%. Загалом щорічні витрати рф на інформаційне забезпечення агресії проти України та просування своєї пропаганди у світі оцінювалися українськими експертами у еквівалент 3,5 млрд доларів США. Ці цифри підтверджують, наскільки важливим для кремля є інформаційний фронт. За такі гроші росія забезпечувала роботу десятків телеканалів, інтернет-сайтів, армії «тролів» у соцмережах тощо.

Еволюція та ефективність пропагандистської кампанії (2019 – 2022). У міру того, як збройний конфлікт на Донбасі набував ознак позиційного («замороженого»), інформаційна війна продовжувала розвиватися, але зазнавала певної трансформації. На думку фахівців, у цей період кремль скоригував свою тактику з огляду на кілька факторів:

1. Зростання медіаграмотності українців. За кілька років українське суспільство й журналісти багато чому навчилися: громадськість навчилася краще відрізняти неправду від достовірних фактів, що знижувало ефективність емоційних фейків. Зросла критичність сприйняття інформації, особливо серед молоді та активної частини населення, яка звикла перевіряти джерела.

2. Поява фактчекінгових ініціатив. В Україні виникли спеціальні групи та проєкти, що займаються викриттям дезінформації (наприклад, StopFake, VoxCheck та інші). Ці команди оперативно спростовували найрезонансніші фейки, публікуючи докази і тим самим руйнуючи плани пропагандистів.

3. Обмежений вплив на аудиторію Заходу. Російська пропаганда виявилася менш ефективною у впливі на європейську та американську аудиторію, ніж очікувалося. Хоча RT і подібні канали здобули певну нішу, загалом західне суспільство критично сприймало прокремлівські тези.

4. Перенесення акценту в політичну площину. Після укладення Мінських угод і відносного затишшя на фронті (2019 – 2020) москві стало вигідно позиціонувати себе «миротворцем» і нав'язувати Україні та Заходу вигідні політичні рішення (на кшталт прямих переговорів з бойовиками, особливого статусу Донбасу тощо). Відповідно російська інформаційна кампанія почала більше уваги приділяти дипломатичним темам, щоб змістити увагу з суто воєнних аспектів на політичні вимоги рф.

Зазначені чинники призвели до того, що приблизно з 2020 р. спостерігалася зміна характеру дезінформації. Як відзначає експерт С. Данилов, росія перейшла від масового фабрикування фейків до більш тонких методів – інтерпретації реальних подій із викривленням контексту. Тобто кремлівські медіа почали брати справжні висловлювання українських політиків чи західних посадовців і подавати їх вибірково, вириваючи з контексту, аби створити хибне враження. Така тактика іноді більш небезпечна, бо її складніше спростувати (адже йдеться про реальні події, але перекручені інтерпретації). Мета цих інформаційних атак – сіяти паніку, недовіру до влади, провокувати хаос у суспільстві та нав'язувати вигідні кремлю сценарії розвитку ситуації.

Проте поряд із новими прийомами російська пропаганда продовжила застосовувати й старі методички, особливо щодо висвітлення бойових дій. Наприклад, як і раніше, росЗМІ звинувачували українську сторону у порушеннях режиму тиші, обстрілах цивільних тощо – попри те, що насправді російсько-сепаратистські сили були ініціаторами більшості провокацій. У підконтрольному бойовикам медіапросторі будь-який обстріл подавався як «агресія ЗСУ», що вимагало «відповіді». Українські військові й волонтери неодноразово зазначали, що у прифронтовій зоні місцеві жителі часто не мають доступу до українського телерадіомовлення (сигнал глушиться), тоді як російські канали доступні легко. Це значить, що значна частина населення на лінії розмежування перебувала під постійним інформаційним впливом рф і була схильна вірити звинуваченням на адресу української армії.

Важливою особливістю є застосування пропагандою принципу: «брехню, повторену багато разів, люди сприймають за правду». Цей підхід, відомий ще з часів Геббельса, російські тролі і медіа використовують досі. Накопичення і постійне тиражування тих самих меседжів (на кшталт «в Україні правлять неонацисти» або «Захід кинув Україну») зрештою формує у частини аудиторії викривлену картину світу. Попри колосальні обсяги дезінформації, кремлю не вдалося досягнути всіх цілей. Значна частина українського суспільства, особливо після 2014 р., виробила імунітет до очевидно брехливої пропаганди. Так само і більшість європейців не повірили російським версіям подій. Однак навіть частковий вплив може мати небезпечні наслідки.

Російська пропаганда досягла успіху у мобілізації власного населення на підтримку війни – більшість росіян підтримували агресивні дії кремля, вважаючи їх «необхідними». Також серед вразливих груп в Україні (наприклад, населення окупованих територій, частини східних областей до 2022 р.) вона сформувала негативний образ київської влади і ЗСУ. На міжнародній арені російська дезінформація хоч і не стала мейнстрімом, але створила «токсичний шум»: наприклад, окремі європейські політики чи діячі підпадали під вплив кремлівських міфів. Показовим кейсом є скандал навколо українського футболіста і волонтера Романа Зозулі в Іспанії: у 2017 р. частина іспанських уболівальників, введених в оману російськими медіанаративами про «нацистів в Україні», вороже сприйняла гравця і звинуватила його в ультра-правих поглядах (<https://football.ua/ukraine/497913-zozulja-na-ostannomu-matchi-zvichajni-ispanci-skanduvati-shho-voni-za-putina-a-ja-nacist.html>). Цей випадок продемонстрував, як пропаганда рф здатна очорнити імідж українців за кордоном і вплинути на громадську думку, хоч і точково.

Нова хвиля пропаганди під час вторгнення 2022 р. Напередодні та під час широкомасштабного вторгнення російських військ (лютий 2022 р. і далі) інформаційна агресія вийшла на новий виток. Кремль практично синхронізував воєнні дії з пропагандою. Офіційні заяви путіна та інших посадовців стали фактично інформаційними «маркерами» пропагандистської кампанії. Так у промовах путіна перед вторгненням прозвучали тези, що лягли в основу нових наративів: він назвав українську державність «історичною помилкою», звинуватив Київ у «геноциді» російськомовних на

Донбасі, заявив, що Україна створює ядерну зброю тощо. Всі ці безпідставні звинувачення негайно підхопила російська медіа-машина. Аналітики відзначили, що в медіапросторі рф заздалегідь проводилася підготовка до вторгнення. Темники кремлівських ЗМІ задовго до 24 лютого 2022 р. почали включати твердження на зразок: «Україна готується напасти на Донбас», «НАТО хоче війни з Росією руками українців», «росії не залишилось вибору, окрім як завдати превентивного удару». Таким чином створювалося інформаційне тло для виправдання агресії.

Висновки. Російська інформаційна війна 2014 – 2022 рр. стала невід’ємною складовою гібридної агресії проти України. Пропаганда використовувалась московією як потужний інструмент для досягнення політичних і воєнних цілей: виправдання збройної агресії, деморалізації українського суспільства, послаблення міжнародної підтримки України та консолідації власного населення навколо влади. Аналіз показує, що з самого початку конфлікту російські медіа і інформаційні операції формували альтернативну реальність, насичену дезінформацією та маніпуляціями. Ключові наративи кремлівської пропаганди включали міфи про «фашистську хунту» в Києві, «геноцид» російськомовних, «громадянську війну» на Донбасі, а також звинувачення Заходу в провокуванні конфлікту. Ці тези багаторазово тиражувалися через телебачення, інтернет, соціальні мережі, набуваючи характеру тотальної інформаційної атаки.

Російська пропагандистська машина спиралася на значні ресурси: державний бюджет фінансував телеканали на кшталт RT і Sputnik, мережі інтернет-тролів, спеціальні проєкти в соціальних мережах. Ворог застосував широкий спектр методів інформаційно-психологічного впливу – від відвертих фейків (на кшталт історії про «розп’ятого хлопчика») до витончених маніпуляцій зі зміщенням контексту. Емоційний резонанс посилював ефективність таких операцій, що особливо позначилося на групах населення з проросійськими настроями. Водночас частина аудиторії (передусім в Україні та на Заході) виявилася стійкою до дезінформації, що з часом змусило кремль коригувати підходи. У 2019 – 2021 рр. російська пропаганда змінила акценти, намагаючись адаптуватися до зростання інформаційної резистентності України та браку повного успіху за кордоном.

Попри це, Україна продемонструвала здатність успішно протидіяти інформаційним атакам – через активну контрпропаганду, глобальну комунікацію правди про війну і консолідацію міжнародної підтримки. Загалом, російська інформаційна кампанія 2014 – 2022 рр. хоча і справила значний деструктивний вплив, не досягла стратегічної мети зламати волю українців до опору або ізолювати Україну на міжнародній арені. Українське суспільство загартувалося в умовах інформаційної агресії, зросла медіа грамотність і критичне мислення громадян. Важливим уроком є розуміння, що інформаційна безпека – це така ж критична складова національної безпеки, як і обороноздатність (*Центр протидії дезінформації РНБО України, 2022*).

Наукове дослідження російської пропаганди проти України в 2014 – 2022 рр. дозволяє виокремити кілька рекомендацій. По-перше, необхідно й надалі розвивати національну систему стратегічних комунікацій та контрпропаганди, яка б швидко реагувала на інформаційні загрози і доносила правдиву інформацію до населення та світу. По-друге, слід посилювати інформаційну грамотність населення: через освіту, просвітницькі кампанії навчати громадян розпізнавати фейки, критично оцінювати джерела, не піддаватися емоційним маніпуляціям. По-третє, держава має продовжувати практику захисту інформаційного простору – аж до блокування ресурсів, що є явними носіями ворожої пропаганди, та введення санкцій проти причетних осіб. Водночас важливо діяти в рамках закону та демократичних свобод, щоб не нашкодити власним цінностям. По-четверте, критично значущим є міжнародний вимір: Україна має комунікувати з зовнішнім світом, викривати брехню РФ на глобальних платформах, співпрацювати з союзниками у протидії дезінформації (*Литвиненко, 2022*).

Отже, інформаційна війна залишається грізною зброєю в руках кремля, але її вплив можна стримувати і нейтралізувати за умови скоординованої державної та суспільної протидії.

Використані посилання

Бадер А., Вовк С. (2024). Інформаційна агресія: стратегії та техніки маніпулювання. Літопис Волині. № 31. С. 110–115. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.31.17> [Дата звернення 25.07.2025]

Веселова Л. Ю. (2020). Кібербезпека в умовах гібридної війни: адміністративно-правові засади: монографія. Одеса : Гельветика. 486 с.

Додонова Р. О. (2017). Гібридна війна: in verbo et in praxi: монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД. 412 с.

Золотухін Д. Ю. (2018). Біла книга спеціальних інформаційних операцій проти України 2014–2018. Київ : Мега-прес груп. 384 с.

Литвиненко О. М. (2022). Національний інститут стратегічних досліджень Як війна змінила суспільну свідомість українців: соціологічні дослідження. Київ. URL: <https://niss.gov.ua> [Дата звернення 25.07.2025]

Сиротенко А. М. (ред.) (2020). Воєнні аспекти протидії «гібридній» агресії: досвід України: монографія. Київ: Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. 176 с. URL: https://nuou.org.ua/assets/monography/mono_gibr_viin.pdf [Дата звернення 25.07.2025]

Центр протидії дезінформації РНБО України (2022). Офіційні матеріали Центру проти російської дезінформації. URL: <https://www.mbo.gov.ua/> [Дата звернення 25.07.2025]

References

Bader, A., & Vovk, S. (2024). Information aggression: Strategies and manipulation techniques. *Litopys Volyni*, (31), 110–115. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.31.17> [Accessed July 25, 2025] (ukr.).

Veselova, L.Yu. (2020). *Cybersecurity in hybrid warfare: Administrative and legal principles* (monograph). Odesa: Helvetica. 486 p. (ukr.).

Dodonova, R.O. (2017). *Hybrid war: in verbo et in praxi* (monograph). Vinnytsia: Nilan-LTD. 412 p. (ukr.).

Zolotukhin, D.Yu. (2018). *White Book of Special Information Operations against Ukraine 2014–2018*. Kyiv: Mega-Press Group. 384 p. (ukr.).

Lytvynenko, O.M. (2022). How war changed the public consciousness of Ukrainians: Sociological studies. Kyiv: National Institute for Strategic Studies. Retrieved from <https://niss.gov.ua> [Accessed July 25, 2025] (ukr.).

Syrotenko, A.M. (Ed.) (2020). *Military aspects of countering «hybrid» aggression: The Ukrainian experience* (monograph). Kyiv: National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi. 176 c. Retrieved from https://nuou.org.ua/assets/monography/mono_gibr_viin.pdf [Accessed July 25, 2025] (ukr.).

Center for Countering Disinformation of the National Security and Defense Council of Ukraine. (2022). *Official materials of the Center against Russian disinformation*. Retrieved from <https://www.mbo.gov.ua/> [Accessed July 25, 2025] (ukr.).

Kharuk A.

INFORMATION WARFARE AS A TOOL OF HYBRID AGGRESSION: RUSSIAN PROPAGANDA AGAINST UKRAINE (2014 – 2022)

This article examines the role of information warfare as a key element of Russia's hybrid aggression against Ukraine from 2014 to 2022. It analyzes the main propaganda narratives, dissemination channels (television, internet, social media), and disinformation methods during the ATO, JFO, and up to the large-scale invasion of 2022. The evolution of

information-psychological operations and their impact on Ukrainian society and the international audience are identified. Counter-propaganda mechanisms are outlined, emphasizing the importance of strategic communications and media literacy.

A scientific study of Russian propaganda against Ukraine in 2014–2022 allows us to highlight several recommendations. First, it is necessary to continue to develop a national system of strategic communications and counter-propaganda, which would quickly respond to information threats and convey truthful information to the population and the world. Second, the information literacy of the population should be strengthened: through education and awareness-raising campaigns, citizens should be taught to recognize fakes, critically evaluate sources, and not succumb to emotional manipulation. Third, the state should continue the practice of protecting the information space - up to blocking resources that are obvious carriers of hostile propaganda and imposing sanctions against those involved. Fourth, the international dimension is critically important: Ukraine must communicate with the outside world, expose Russia's lies on global platforms, and cooperate with allies in countering disinformation.

Keywords: information-psychological influence; russian propaganda; russian-Ukrainian war; disinformation.